

SVERIGES
SKOLLEDARFÖRBUND

Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se

Stockholm 2022-10-04

Dnr: U2022/01572

Remissvar En modell för att mäta och belöna progression inom sfi. (SOU 2022:17)

Inledning och allmänna ställningstaganden

Sveriges Skolledarförbund uppfattar att syftet med de föreslagna förändringarna ibland framstår som oklart eller dubbelt. Framskrivet i texten finns ambitionen att förslagen ska syfta till en högre måluppfyllelse för eleverna. Ett bakomliggande motiv till de föreslagna förändringarna verkar samtidigt vara uppfattningen att det finns utförare inom sfi idag som arbetar med andra, mer organisationsinterna, mål i fokus. Om så skulle vara fallet, och detta upplevs som en systemstörande problematik, ser Sveriges Skolledarförbund att det är större förändringar på systemnivå som borde övervägas snarare än införande av fler riktade stimulansmedel för att öka genomströmningen.

Som utredaren skriver har sfi en heterogen målgrupp. En verksamhet som är så differentierad med avseende på deltagarnas behov och förutsättningar innebär att insatserna skiljer sig avsevärt åt såväl i tidshänseende som resurshänseende, mellan deltagarna. Applicering av marknadslogik och ekonomiska styrmedel i en verksamhet med sådana kännetecken öppnar alltid upp för optimeringssträvanden som inte alltid är helt förenliga med de övergripande samhällsliga målen för verksamheten. En analys av dessa risker måste finnas med i beslutsunderlagen, särskilt vad avser införandet av belöningsystem.

Utredaren redogör inledningsvis för de brister som konstaterats inom sfi-verksamheten. En låg individanpassning trots den heterogena målgruppen, låg andel behöriga lärare och, kanske till följd av det, påfallande avsaknad av vuxenpedagogiska perspektiv och metodik samt en stor variation i digital kompetens och i tillgången till digitala verktyg, är några av de svagheter som lyfts fram tillsammans med en oroande brist på kontinuitet. Sveriges Skolledarförbund kan inte se att de lagda förslagen kommer att förbättra förhållandena gällande de ovan uppräknade kvalitetskritiska aspekterna i någon märkbar omfattning. Förbundet bedömer inte heller att förslagen kommer att minska antalet studieavbrott, vilket är av väsentlig betydelse för att nå högre måluppfyllelse.

SVERIGES SKOLLEDARFÖRBUND

VASAGATAN 48 • BOX 3266 • 103 65 STOCKHOLM • TELEFON 08-567 062 00
ORG.NR. 802003-0626 • STYRELSENS SÄTE STOCKHOLM • INFO@SKOLLEDARNA.SE • WWW.SKOLLEDARNA.SE

Utredarens förslag

Sveriges Skolledarförbund lämnar kommentarer på de av utredningens förslag som berör frågor där förbundet har facklig eller professionsmässig kompetens.

Förslag 6.3 Ett nytt bedömningsinstrument

Utredaren föreslår att ett nytt bedömningsinstrument med viss grad av automatiserad bedömning av språkfärdigheter ska tas fram för användning inom sfi. Bedömningsinstrumentet avser att mäta elevers kommunikativa språkförmåga. Bedömningsinstrumentet består av två komponenter: progressionstestet och en träningsmiljö, kallad lärverktyget. Lärverktyget kan användas i undervisningen och självständigt av eleverna. Testet och lärverktyget ska utgå från de kunskaper och färdigheter som finns i kursplanen för sfi.

Förslag 6.4 Ett särskilt framtaget progressionstest

Utredaren föreslår att ett progressionstest ska användas vid flera tillfällen under utbildningen. Genom användningen blir en jämförelse möjlig i syfte att uttala sig om en elevs språkliga progression. Användningen av bedömningsinstrumentet för detta syfte i utbildningen ska kallas progressionstest. Progressionstestet ska delvist vara adaptivt och därigenom anpassa svårigheten i syfte att identifiera en testdeltagares språkliga nivå.

Eftersom utredningen föreslår att eleverna ska arbeta i en träningsmiljö förutsätts att alla elever har tillgång till de digitala verktyg som krävs. Idag finns inget krav på att huvudmannen måste tillgodose elevernas tillgång till digitala verktyg, så detta riskerar, enligt Sveriges Skolledarförbund, att leda till att eleverna inte kommer ha möjlighet att arbeta i lärverktyget på egen hand.

Förbundet anser dessutom att utredningen inte i tillräcklig grad har analyserat hur ett ökat fokus på att träna inför testet kommer att styra och begränsa undervisningen, påverka lärarens möjligheter att utgå från elevens behov samt hur det kommer påverka lärarnas möjlighet att ge individanpassad undervisning.

Sveriges Skolledarförbund bifaller ändå förslaget med invändningen att det kan övervägas om testet borde vara frivilligt för huvudmannen att använda.

I dag används av olika former av matriser för att tydliggöra och bedöma elevernas progression. Sveriges Skolledarförbunds bedömning är att de verktygen fungerar i stor utsträckning tillfredsställande, men att tillämpningen och bedömningspraktiken kan variera i relativt hög utsträckning mellan utbildningsordnare och mellan lärare. Likvärdigheten kan ifrågasättas idag då dagens

lärplattformar och läromedel kan fungera väl så styrande på bedömningspraktiken.

Förbundet anser därför att digitaliserade standardtester kan bidra till en ökad likvärdighet förutsatt att testerna verkligen mäter den språkliga förmågan och inte den digitala.

Utredaren visar på ett tydligt sätt på skillnaderna mellan att använda ett ojusterat eller ett justerat mått när man uttalar sig om en utbildningsanordnares bidrag till progressionen i de ämnen som mäts. Utredaren visar hur ett ojusterat mått kraftigt överdriver utbildningsanordnarens inverkan på elevers resultat för de skolor som har ett socioekonomiskt starkt elevunderlag. Justerade resultatmått borde, enligt förbundets uppfattning, vara mer framträdande beslutsunderlag vid val av skola även i andra skolformer än Sfi.

Förslag 6.5.2 Framtagning och utvärdering av progressionstest

Utredaren föreslår att ett Bedömningscentrum ska ges i uppdrag i regleringsbrev att förbereda inför ett införande av förslaget progressionstest och lärvverktyg i sfi. Vidare ska de bygga upp bedömningsinstrumentet och konstruera och pröva ut progressionstestets frågor och innehåll. Möjligheten att sedan använda ett bedömningsinstrument som ett progressionstest i verksamheterna ska testas och utvärderas genom en försöksverksamhet som bedömningscentrum ansvarar för. Skolverket administrerar och betalar ut ersättning till kommunerna som deltar i försöksverksamheten.

Utredaren föreslår att försöksverksamheten för progressionstestet ska utvärderas ur flera perspektiv innan beslut om eventuell permanent implementering tas.

Sveriges Skolledarförbund delar utredarens uppfattning att bedömningsinstrument bör testas och utvärderas genom en försöksverksamhet innan ett beslut om ett fullt införande fattas, samt att ersättning bör utgå till de huvudmän som deltar i försöksverksamheten.

En noggrann utvärdering gällande i vilken utsträckning testet bidrar till att fylla sitt syfte kontra den insats det kommer att krävas för huvudmän och elever att genomföra testen, är viktig som grund för ett eventuellt beslut om ett generellt införande. Detta gäller särskilt om regeringen går vidare och gör testet obligatoriskt. Det är också viktigt att utvärdera hur mycket tid genomförandet av testet tar för alla inblandade yrkeskategorier och beräkna alternativnyttan av att använda den tiden exempelvis till ytterligare undervisning.

Förslag 6.5.3 Deltagare och genomförande

Utredaren föreslår att det ska vara obligatoriskt för eleverna i sfi att delta i progressionstestet. Alla elever ska delta i delproven i hörförståelse, läsförståelse och skriftlig färdighet. En representativ grupp för varje enskild anordnare väljs ut för att göra det muntliga provet.

Sveriges Skolledarförbund bifaller förslaget med invändningen att det saknas en grundlig analys av hur de muntliga delarna av testet ska kunna genomföras när lärarbristen är så pass hög som inom sfi. Bedömningen av elevernas kunskaper bör rimligtvis göras av behöriga lärare, och idag saknas allt för många behöriga lärare för att de ska ha förutsättningar att hålla dessa muntliga prov.

Förslag 6.5.4 Särskild hänsyn bör tas till elever på studieväg 1

Utredaren föreslår att det Bedömningscentrum som ska arbeta med framtagning av progressionstestet bör med hjälp av lärare utvärdera om, och i så fall med vilken anpassning, elever som går kurs 1A ska delta i progressionstestet.

Sveriges Skolledarförbund delar utredarens bedömning att särskild hänsyn behöver tas till elever på studieväg 1.

Förslag 7.3 Huvudmannen ansvarar för genomförandet av progressions- testet.

Utredaren förslår att huvudmannen för utbildningen ska ansvara för att progressionstest genomförs. Det är därmed huvudmannens ansvar att tillhandahålla en plats där sfi-eleven kan genomföra progressionstest. En bestämmelse om detta ska införas i skollagen. För det fall kommunen har sfi-utbildningen på entreprenad ska testet inte kunna genomföras hos utbildningsanordnaren. Skolverket ska få bemyndigande att meddela de föreskrifter som behövs om progressionstest och om skyldighet att delta i dem. Vid framtagandet av föreskrifter ska Skolverket inhämta yttrande från Stockholms universitet för att ta tillvara vunna erfarenheter från försöksverksamheten.

Sveriges Skolledarförbund ser att provadministrationen kan bli en utmaning i mindre orter där den kommunala huvudmannen kan finnas på en ort som ligger tiotals mil från utbildningsanordnarens lokaler. I övrigt har förbundet inget att invända mot förslaget.

Förslag 10.2.6 Modell för att skatta språklig progression

Utredaren föreslår att, för att ta hänsyn till olika elevsammansättningar och regionala faktorer, justerade resultatmått ska användas för att beräkna en utbildningsanordnarens mervärde. En modell som skattas i två steg föreslås. I det första steget rensas progressionsresultatet för faktorer utanför anordnarens kontroll. I det andra steget skattas mervärdet per anordnare som är lika med avvikelserna från det predicerade värdet per anordnare.

Förslag 10.2.7 Kvarstående problem; manipulation av ingångsvärdet, avhopp och urvalmanipulation vid testtillfället

Utredaren föreslår att progressionstestet ska genomföras när eleven bedöms av lärare att vara nära kursavslut. Resultatet av progressionstestet tjänar också som ingångsvärde i nästa kurs. Rektor kan, om särskilda skäl föreligger, undanta elev från att genomföra delar av eller hela testet. Elever som inte genomfört testet ska få testvärde noll om de tillhör en grupp som borde ha genomfört testet och rektor inte beslutat om undantag med anledning av särskilda skäl. Eftersom progressionstestets resultat är ingångsvärde för nästa kurs så måste denna grupp särskiljas i den statistiska analysen av vidare progression. Ersättning kopplat till avbrott bör utvärderas efter försöksverksamheten.

Sveriges Skolledarförbund har inget att invända mot förslagen.

Förslag 11.2 Förslag om utformning av ersättningen

Utredaren föreslår att ersättningen, den s.k. sfi-pengen, ska betalas ut till utbildningsanordnarna genom ett statsbidrag. Statsbidraget baseras på resultatet från progressionstestet efter att det har justerats utifrån mervärdesmodellen. Utbildningsanordnarna ska använda bidraget till insatser de själva identifierat ska öka elevernas måluppfyllelse. Statsbidraget ska ha ett rekvisitionsförfarande samt att Skolverket ska följa upp och utvärdera ersättningens effekter på verksamheterna.

Sveriges Skolledarförbund avråder från ett genomförande av förslaget. Förbundet ställer sig mycket tveksamt till att återigen införa finansieringsformer som baseras på de studerandes progression. Erfarenheterna från tidigare satsningar visar att systemen i allt för stor utsträckning gynnar utbildningsanordnare som tar emot elever med goda studieförutsättningar. Förbundet varnar för att förslaget kommer att snedvrida utbudet av sfi-platser på så sätt att utbudet av platser på studieväg 1 minskar.

Förbundet avstår från att lämna synpunkter på förslagen gällande ersättningens utformning då reformförslaget avslås i sin helhet.

Med vänlig hälsning

Sveriges Skolledarförbund

Matz Nilsson
Förbundsordförande